

Danas

SUBOTA / NEDELJA, 19–20. novembar 2016. III broj 6991–6992 III godina XX III cena 50 din, 30 den, 1,5 KM, 0,7 EUR (CG), 1 EUR (SLO), 9 kuna, 1,2 EUR (GR)

www.danas.rs

Demostat

istraživačko - izdavački centar

objavljuje

PULS SRBIJE

Istraživanje javnog mnjenja

Kako živimo

**Nada i
strahovi**

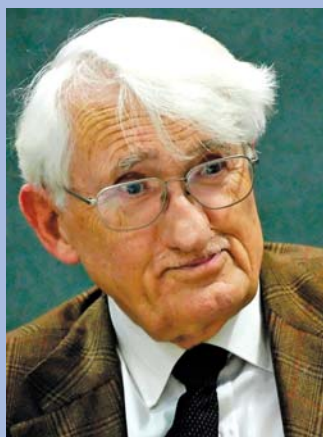
**Ko vlada
Srbijom**

**Koga ćemo za
predsednika**

**Autoritarnost
i demokratija**

**Nacionalizam
i distanca**

**Budi
Danas
pametn**

Javno mnjenje ne postoji kao takvo, već se u najboljem slučaju mogu izdvojiti tendencije koje u datim okolnostima deluju u pravcu stvaranja javnog mnjenja.

Jürgen Habermas (1929) nemački sociolog i filozof

Ko ima moć da menja Srbiju?

Apsolutna politička moć premijera

Nema sumnje da će istraživački nalaz o dominaciji Aleksandra Vučića na političkoj sceni Srbije pozdraviti njegove pristalice i simpatizeri, a da će se njegovi protivnici zgražavati

Jedan od ključnih nalaza ovog istraživanja je onaj koji govori o gotovo apsolutnoj političkoj moći Aleksandra Vučića, predsednika Vlade Srbije. Osam od deset ispitanika kaže da je tačno da su moć i uticaj koncentrisani u liku i delu Aleksandra Vučića (80 odsto). Ali su tu odmah iza njega, na pola koraka MMF, Svetska banka i vlasnici sličnih kapitala u čijim rukama koncentraciju moći i uticaja vidi 70 odsto ispitanika. Slede domaći kapitalisti i tajkuni čiju moć vidi 67 odsto

trogodišnje i dvogodišnje srednje škole, 42 odsto ispitanika sa četvorogodišnjom školom i 33 odsto ispitanika sa višom ili visokom školskom spremom. U proseku polovina ispitanika (51 odsto) misli da je Vučić nešto najbolje što je moglo da nam se desi. Takav rezultat je odmah iza Titovog, kojeg na pijedestal najboljih stavlja 60 odsto ispitanika.

Kada od ispitanika tražimo da kažu koji je od šest lidera najbolji, tada najveći broj ispitanika

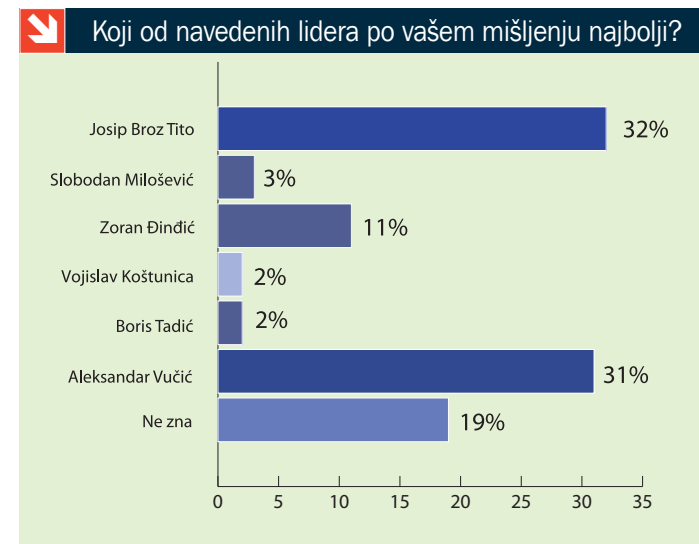
Josip Broz Tito

Zoran Đinđić

Slobodan Milošević

ispitanika i institucije EU („Brisel“), čiju moć sagledava 63 odsto ispitanika.

Koncentraciju moći i uticaja u rukama Vučića vidi 83 odsto ispitanika sa osnovnom, 81 odsto ispitanika sa trogodišnjom, 78 odsto sa četvorogodišnjom srednjom školom i 76 odsto ispitanika sa višom ili visokom školskom spremom. Samo u slučaju visokoobrazovanih ispitanika nešto više je moć vezivalo za MMF i Svetsku banku (80 odsto) nego za Vučića (76 odsto).

Da je za narod Srbije najbolje to što imamo lidera kao što je Vučić misli 65 odsto ispitanika sa osnovnom školom ili onih koji nizu završili ni osnovnu, 53 odsto onih koji su završili

(32 odsto) kaže Tito, a tek za postotak manje (31 odsto) kaže Vučić. U ovom rangiranju šest lidera, Tito ima prednost u svim obrazovnim grupama, a Vučić samo kod srednjeobrazovanih ispitanika, 28 prema 25 odsto.

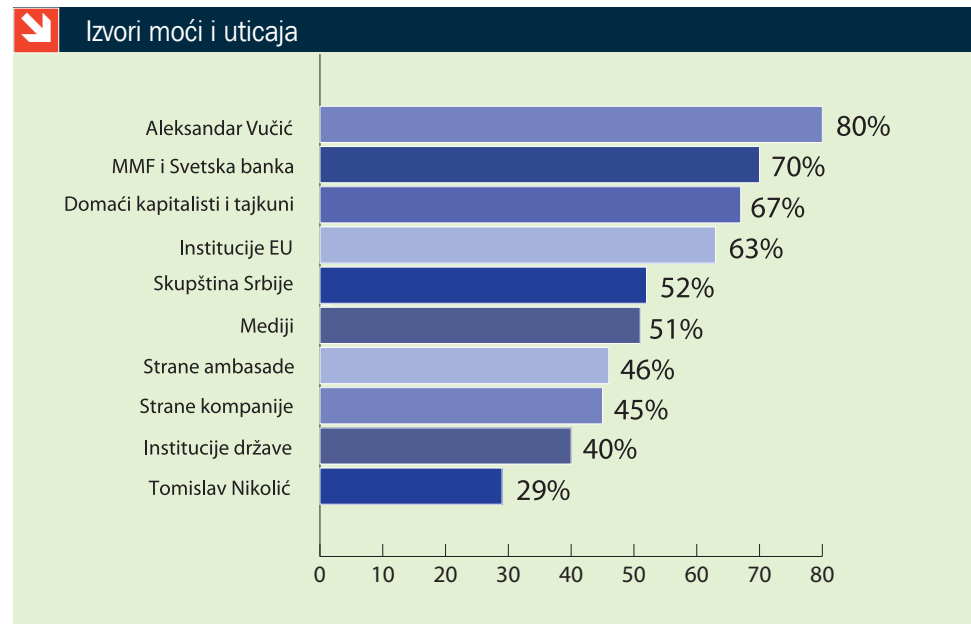
Nema sumnje da će istraživački nalaz o dominaciji Aleksandra Vučića na političkoj sceni Srbije pozdraviti njegove pristalice i simpatizeri, a da će se zgražavati njegovi protivnici. Nauka će po običaju da čuti iz naučnicima znanih razloga.

U svakom slučaju prisutno je pitanje: Da li je Vučić marioneta u rukama trijade onih koji su na rang listi moćnika odmah iza njega (MMF i Svetska banka, domaći kapitalisti i tajkuni,

institucije Evropske unije), ili je suveren suverene Srbije? Naravno, tu je i pitanje da li je uopšte moguća drukčija pozicija Srbije i njenih lidera? Ono što je u svemu ovome jasno, to je da su građani Srbije uvereni da se moć promene stanja u Srbiji nalazi u rukama četvoro prvonavedenih na listi najvećih moćnika: Vučić, Svetska banka i MMF, domaći kapitalisti i Evropska unija. Reč je o moći raspolaganje sredstvima da se gradi ili razgrađuje stvarnost u kojoj živimo. Ne sumnjamo da nositelji moći polaze od svoje konstrukcije stvarnosti, Ona biva dograđivana i razgrađivana u našem prisustvu (kao gledalaca).

Nizak rejting institucija države

Zastrašujuće je nizak rang Skupštine Srbije – ona je tek na petom mestu među deset nosilaca političke moći. Međunarodni monetarni fond i Svetska banka su na drugom mestu – odmah iz Vučića, na trećem mestu su domaći tajkuni i kapitalisti, institucije EU su na četvrtom, strane ambasade na sedmom, a strane kompanije u Srbiji na osmom mestu, dok je predsednik Srbije Tomislav Nikolić na desetom mestu. Više od polovine ispitanika – 52 odsto, smatra da predsednik Srbije Tomislav Nikolić nije izvor političke moći i uticaja.

Pozadina Vučićeve harizme

Raširena autoritarnost kod građana

Autoritarne su tri petine ili 61 odsto

Pozadina Vučićeve harizme nalazimo u raširenoj autoritarnosti građana Srbije. Autoritarno je tri petine (61 odsto), nije autoritarno tek 11 odsto, a tu je i 28 odsto koji ne znaju baš najbolje o čemu je reč. To su oni građani koji mešaju autoritarno i ono što nije autoritarno; oni to ne razlikuju, pa istovremeno prihvataju i smatraju dobrim tvrdnje koje indiciraju i autoritarnu i ne-autoritarnu orijentaciju. Odnos između broja autoritarnih i broja ne-autoritarnih ispitanika je 6:1.

Sa tvrdnjom da je ovoj državi potreban jak vođa kojeg će narod verovati i kojeg će slediti slaže se oko 80 odsto onih koji imaju trogodišnju srednju školu i manje od toga, 70 odsto ispitanika sa srednjom školom i 58 odsto ispitanika sa visokim obrazovanjem. U proseku sa ovom tvrdnjom slaže se tri četvrtine ispitanika, troje od četvoro.

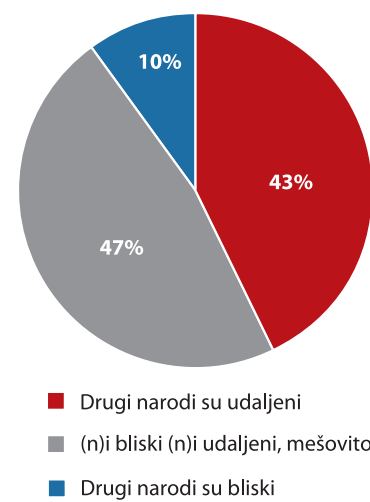
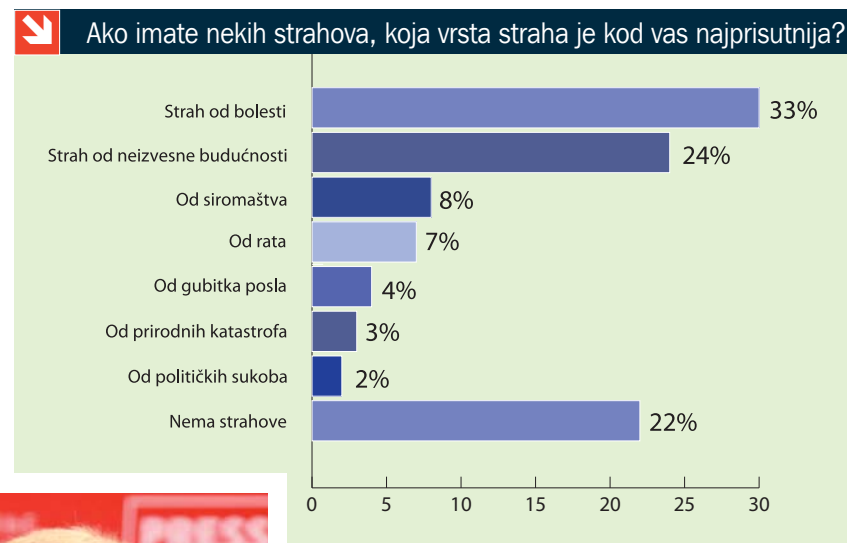
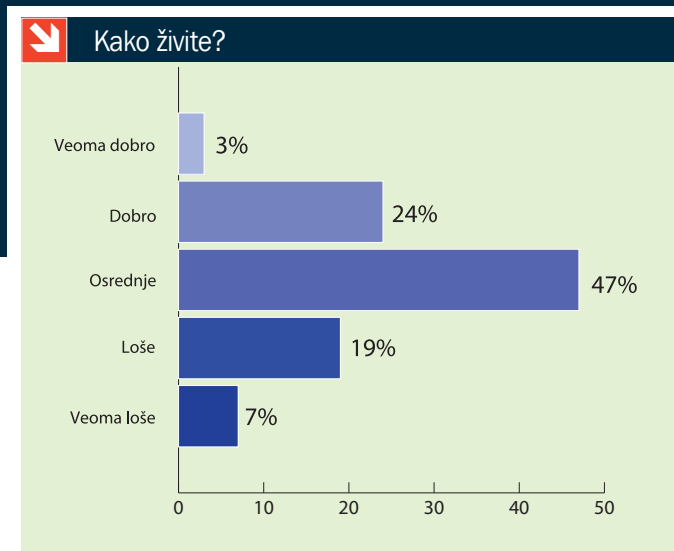
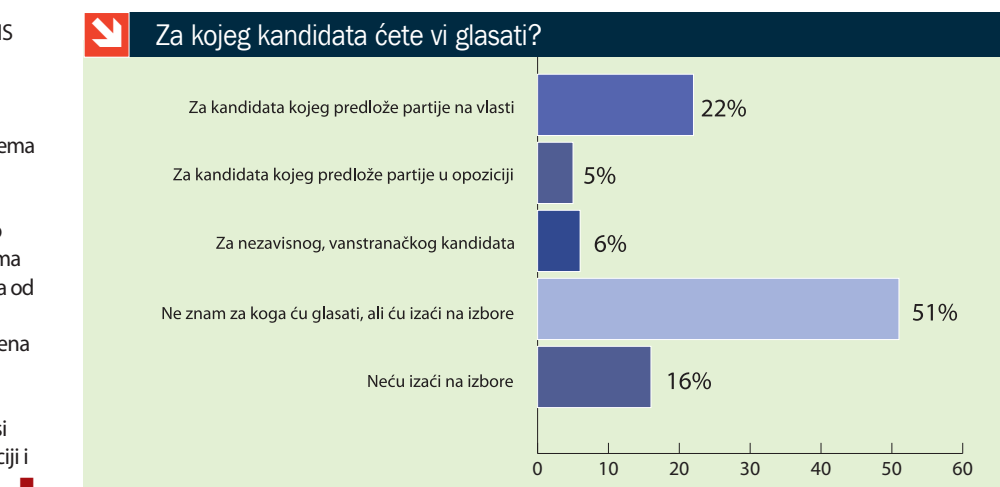
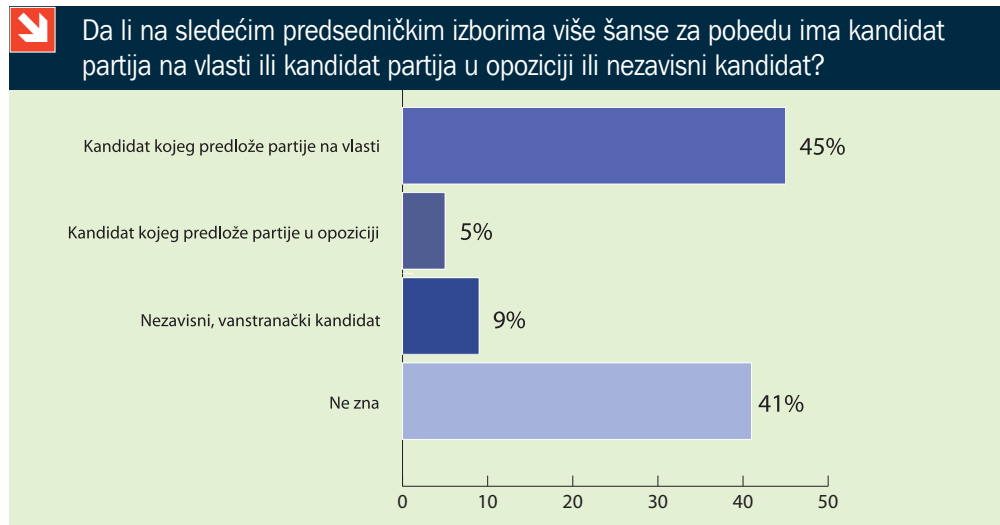
Sa tvrdnjom da je u zemlji stanje toliko teško da se može rešiti jedino čvrstom rukom, slaže se 79 odsto onih sa osnovnom školom ili bez nje, 69 odsto onih koji imaju trogodišnju srednju školu, 60 odsto ispitanika sa srednjom školom i 44 odsto ispitanika sa visokim obrazovanjem. U proseku sa ovom tvrdnjom slaže se dve trećine ispitanika, dvoje od troje.

Vojislav Koštica

Boris Tadić

Nadu ima većina i većina misli da živi malkice bolje

Većina građana ima nadu i druga osećanja pozitivne energije – ta osećanja karakterišu nešto više od polovine građana (54 odsto), naspram dve petine (40 odsto) onih koje karakterišu osećanja negativne energije (zabrinutost i strah, nemoć i pesimizam, ravnodušnost).

Većina građana Srbije kaže da živi osrednje ili dobro – takvih je tri četvrtine naspram jedne četvrtine koja kaže da živi loše. Međutim, isti je postotak građana koji kaže da živi dobro (27) i onih koji kažu da žive loše

(26 odsto). Dobro je, ipak, što gotovo polovina građana kaže da živi (barem) osrednje! Gotovo polovina građana je zadovoljna životom (48 odsto je zadovoljno naspram 20 odsto onih koji su nezadovoljni životom). U ocenama od jedan do pet, prosečno zadovoljstvo iznosi 3,30, gotovo isti nivo zadovoljstva građana utvrđen je proletoš i u Hrvatskoj (Pilarov barometar, proleće 2016). U istraživanju Quality of Life – Fact and Views iz 2013. godine, u ocenama od 1 do 10, Srbija je među 32 evropske zemlje bila na začelju sa 4,9 jedino je bila ispred Bugarske (4,8).

Nada se javlja kao jedina mogućnost da se razbije determinizam borbe za egzistenciju; ona je breša za izlaz iz borbe za opstanak, pa makar trenutacan, virtuelan i manje ili više utopijski. Otuda je nada pogodna za manipulaciju, za svojevrsnu političku trgovinu; njena zavedljivost košta i oni kojima je samo ona preostala, moraju da plate punu cenu. I pored svega, dobro je što od petoro nas, dvoje imaju nadu i veruju da će biti bolje! Osećaj potentnosti je relativno raširen. Trećina ispitanika sebe vidi kao moćne pojedince, suprotni osećaj, osećaj bespomoćnosti obeležava četvrtinu ispitanika, dok pomešani osećaji potentnosti i bespomoćnosti karakteriše nešto više od dve petine ispitanika.

Etnička distanca

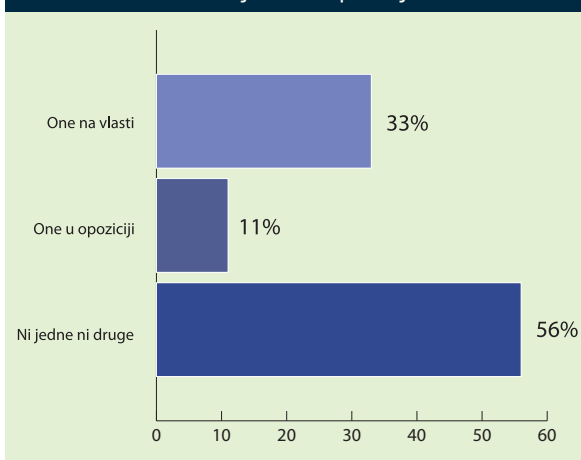
Samo 10 odsto misli da su nam narodi u okruženju bliski

Znatna je etnička distanca prema narodima u okruženju, a najverovatnije i etničkim manjinama u Srbiji. Na pitanje koliko su narodu kojem vi pripadate bliski narodi u okruženju, sumarno gledano, 43 odsto je odgovorilo da su ti narodi udaljeni, a 10 odsto da su bliski. Gotovo polovina ispitanika (47 odsto) ima pomešana viđenja odnosa svog prema drugim narodima u okruženju.

Antipartizam

Izražena je distanca prema politici i prilično je rašireni antipartizam. Tri petine ispitanika (62 odsto) je apolitično ili antipolitično, nepuna trećina (31 odsto) je zainteresovana i nastoji da bude u toku političkih zbivanja, a samo 7 odsto je osrednje ili nešto više aktivno. Čak 85 odsto ispitanika izjavljuje da je njihov uticaj na politiku nikakav ili mali, a 7 odsto da je osrednji ili veliki. Antipartizam je prilično raširen i verovatno je da takav odnos prema partijama produkuje antipolitičke stavove i ponašanja (na primer gotovo petina ispitanika tvrdi da ne podnosi političke partije). Negativan odnos prema političkim partijama pokazuje 56 odsto ispitanika, a pozitivan tek 5 odsto, dok su kod preostalih 39 odsto ispitanika pomešani pozitivni i negativni stavovi prema partijama.

Da li su vam bliže partije koje su sada na vlasti ili one koje su u opoziciji?

Demokratija u recesiji

Ocenjeno je da je odnos prema demokratiji zbrkan. Da je demokratija bolja od drugih uređenja misli 31 odsto ispitanika, ali se 28 odsto izjašnjava da su „za ljude kao ja“ demokratski i nedemokratski režim isti. Čak 19 odsto smatra da u nekim slučajevima nedemokratska vladavina može biti bolja od demokratske, dok 19 odsto ispitanih nema odgovore na ovo pitanje.

Da demokratija omogućuje uticaj građana na politiku smatra 22 odsto ispitanih.

Omnibus istraživanje javnog mnjenja, urađeno u oktobru 2016. na reprezentativnom uzorku od 1.500 ispitanika, putem neposrednog ličnog intervjua („licem u lice“). Istraživanje je osmislio, realizovao i interpretirao istraživački tim Istraživačko-izdavačkog centra Demostat, kojim je rukovodio sociolog Srećko Mihailović. Programski koordinator je Zoran Panović, a medijski koordinator Ljiljana Nestorović.

Srećko Mihailović

Glavni istraživač Demostata

Omnibus poput švedskog stola

Evropska banka za obnovu i razvoj objavila je izveštaj da su zemlje Zapadnog Balkana uključiv i Srbiju napredovale u približavanju razvijenim ekonomijama u prihodima, i životnom standardu, ali izgleda da to naši građani ne vide uvek. Izgleda, međutim, prema našem istraživanju, da su ipak progledali... Podaci koje smo dobili govore da se u Srbiji danas živi malčice bolje i ljudi su zadovoljniji nego ranije. Ovo upućuje i na karakter našeg istraživanja – omnibus poput švedskog stola odakle se može poslužiti ko kako hoće, i tumačiti i sa dobre i sa loše strane. Ima podataka koji ohrabruju kao taj da se živi bolje, ima i građana koji su zadovoljni svojim životom, i da se po tome približavamo zapadnoevropskim zemljama, ali ima još da se korača dotle.

Kako se opaža društvena moć? Političkom scenom Srbije dominira Aleksandar Vučić i Srpska napredna stranka, i naravno da to nije ništa novo. Međutim, ovde možemo da izmerimo tu preferenciju i da je dokumentujemo. Polovina ispitanika misli da je dobro što ima lidera kao što je Aleksandar Vučić, tome se protivi jed-

na trećina, a jedna petina se ne izjašnjava. Na veliko interesovanje medija je naišlo i rangiranje lidera u poslednjih 30 godina – Josip Broz Tito, Aleksandar Vučić, Zoran Đinđić, Slobodan Milošević i izjednačeni Vojislav Koštunica i Boris Tadić...

Dominacija naprednjaka je vidljiva na osnovu odgovora da li su vam bliže partije na vlasti ili opoziciji, trećina

kaže na vlasti, a 11 odsto one u opoziciji. Čak 56 odsto kaže da im nije bliska ni jedna partija i nema potreba da iznenađuje ovoliki broj neodlučnih ili nepartijskih građana – to je uobičajeno kada su izbori relativno daleko. Ako posmatramo ispitanike koji imaju stav prema političkim partijama, onda je proporcija četiri prema jedan u korist stranaka na vlasti. Zanimljivo je i kako građani procenjuju šanse kandidata za predsedničke izbore – najveći broj građana je sklon tome da glasa za onog koga predlože vladajuće stranke. Kada posmatramo samo one koji imaju stav, onda bi kandidat vlasti imaju duplo više glasova nego zajedno kandidat opozicije i nezavisni kandidat. Nalazi su uobičajeni za stanje scene kada je karakteriše dominantna partija i lider, tako je bilo 90-ih sa Miloševićem, tako sa DOS i liderima Koštunicom, Đinđićem i Tadićem, tako je i danas sa naprednjacima. U objašnjenju te situacije sa jednom dominantnom partijom ima četiri grupe determinanti. Prva je sve jača prekarizacija radnika i rada, druga je svekoliko razvijanje individualizma naspram kolektivizma, treća se odnosi na širenje nesigurnosti i na kraju imamo fenomen širenje deklasiranja – silazna mobilnost klasnog karaktera, pad na skali društvene stratifikacije... S tim u vezi su vrednosne orijentacije ispitanika – konkretno odnos prema autoritarnosti i demokratiji. Autoritarnost ima dominantnu ulogu, a demokratija ima polovičnu vrednost, odnosno najveći broj ispitanika nije u stanju da razluči prodemokratske od antidemokratskih stavova. Tri petine naših ispitanika, odnosno 60 odsto je autoritarno orijentisano, našli smo samo 11 odsto onih koji to nisu... Negativni odnos prema demokratiji smo utvrdili na osnovu ocene prema pet tvrdnji i nalazimo ga kod četvrtine ispitanika, a čak 56 odsto je negde u sredini. To su demokrati koji čas to jesu i nisu, koji misle da su demokrati a tuku žene i decu, kojima su dragi autoritarni postupci, koji nisu u stanju da prepoznaju demokratske postupke... Našli smo i raširenu etničku distancu, iako smo je merili nešto drugačije nego što je to standardno. Ispitujući odnos prema narodima u okruženju, kao i nacionalnih manjina, pronašli smo da većina ispitanika misli da su oni udaljeni prema narodu kojima ispitanik pripada. Jedan od retkih poboljšanja se odnosi na Rome.

Zoran Panović

programski koordinator

Posthumna borba dve harizme

Imamo interesantnu listu – Tito, Vučić, Đinđić, Milošević, i zato što se o Titu često govori kao o virtuelnom lideru, te se on navodi u odgovorima kako kod ljudi koji imaju neko sećanje na njega, realno ili iskrivljeno, tako i kod onih koji su o Titu samo slušali. Izdvojio bih Đinđićev dobar rezultat, i tu stalnu borbu posthumnih harizmi Đinđića i Miloševića. Posle perioda satanizacije i Petog oktobra Milošević je počeo da se vraća u orbitu putem specifične revizije njegove ličnosti, u kontekstu da se ne predstavlja više kao čovek koji je fatalno upropastio Srbiju, nego kao neka vrsta svetske avangarde, i koji bi sve uradio super, i sve da bi se sve drugačije desilo, da je u Rusiji na vlasti bio Putin. S druge strane Đinđić, koji je bio apsolutno satanizovan od bukvalno gebelsovske propagande devedesetih, i naknadnog obožavanja posle ubistva, jako se dobro stabilizovao u javnom mnjenju. S jedne strane podržavaju ga ljudi koji su ga podržavali i onda, ali sa druge strane, dolazi do specifičnog procesa pravljenja famoznih paralela između Vučića i Đinđića. Smatram da te paralele mogu biti u mnogim stvarima neukusne, ali u jednoj sigurno doprinose Đinđićevoj stabilizaciji u javnom mnjenju. Jer, stalnim pozivanjem na paralelizam, na primer u slučaju priče o pokušaju atentata koja implicira da je Vučić pozitivan i da su hteli da ga ubiju zli momci, implicira i to da te, da ih nazovem patriotske snage, sada doživljavaju Đinđića pozitivno...

Interesantan je nalaz o spajanju autoritarnosti u društvu i potrebe za jakim vođom. Odnos autoritarnih i neautoritarnih u Srbiji je šest prema jedan, to znači da je od sedam ljudi, njih šest autoritarnih, a samo jedan to nije. Ovo je tragičan podatak i jako zabrinjavajući, i stoga ne treba da nas čudi pojava kultivizacije i jačanje harizmi raznih vođa u prošlosti. To znači i da broj autoritarnih ljudi daleko prelazi broj pristalica vladajuće partije, i da je dobar deo opozicije Vučiću što realne što nerealne, takođe autoritarno. To i vidimo u raznim manifestacijama onog što ja zovem seljačkim aparthejdom, da neko neće sa nekim da razgovora, što znači da se u Srbiji dijalog prezire, i da teško možete da spojite dva čoveka koji različito misle.

Da svedem analize na prostiji jezik, vrlo je zanimljivo gde stanuje moć u Srbiji – na prvom mestu je Vučić, na drugom MMF i Svetska banka, na trećem domaći kapitalisti i tajkuni, institucije EU na četvrtom, i obratite pažnju Skupština Srbije tek na petom, što je zabrinjavajuće. Na sedmom mestu su strane ambasade, a na tek na devetom institucije društva i države, dok je predsednik Srbije tek na desetom mestom... Prosto da se čovek uplaši kada shvati da je u zemlji takvo stanje, da se 79 odsto ljudi slaže sa tim da se stvari mogu reći čvrstom rukom, i to u reprezentativnom uzorku. Kada vidimo tu skepsu prema partijama i tu želju da imamo jaku vođu, moramo da imamo blagu dozu sumnje da li je nama višepartizam uopšte potreban. Imamo jednu jaku partiju koja samo menja imena već se oseća trend tri dvanaestice – 12 godina Slobodana Miloševića, 12 godina DOS u svim varijantama i moguće 12 godina Srpske napredne stranke, i to u tri tri faze, uspon zenit i dekadenciju, a sada smo otprilike na pola.

Danas

Demostat
istraživačko - izdavački centar

• SPECIJALNO IZDANJE LISTA DANAS URAĐENO U SARADNJI SA ISTRAŽIVAČKO-IZDAVAČKIM CENTROM „DEMOSTAT“

Uredila: Jasmina Lukač. Fotografije: Stanislav Milojković. Prelom: Zoran Spahić

Ljiljana Nestorović

medijska koordinatorka

Novi na istraživačkom nebu

Demostat je nov na istraživačkom nebu Srbije i naš zadatak je da da organizovanjem brojnih i redovnih istraživanja javnog mnjenja na razne teme – političke, ekonomske, sociološke i kulturološke – dobijamo pravu sliku kako stoje stvari u svesti srpskog građanina i društvu uopšte. Ono po čemu ćemo se razlikovati jeste naša želja da na osnovu nalaza naših istraživanja isprovociramo jedan dijalog po krucijalnim tačkama koje su bolne u našem društvu. I da putem tog dijaloga doprinesemo i rešavanju problema. U zemlji u kojoj postoji dijalog o tome o čemu se ne slažemo postoji i pretendovanje na bolju budućnost.

Svesno smo činjenice da je ishod američkih izbora i pobeda Donalda Trampa isprovocirala na svetskom nivou na velika vrata debatu šta je demokratija i u najrazvijenijim zemljama. Upravo smo i mi široki spektar pitanja postavili građanima Srbije, o tome šta misle o svojoj poziciji i ulozi u društvu. Očigledno, pitanja živimo li još uvek fazu liberalne ili uzlazimo u neliberalnu demokratiju, jesu teme kojima će se baviti elita, ali i građani Srbije.

Tamna i svetla strana raspoloženja građana

2000. početkom septembra, uoči „prelomnih izbora“, podjednak broj ispitanika navodi osećanja zabrinutosti i straha (**42 odsto**) i osećanja nade i optimizma (**43 odsto**).

2001. i 2002. obeležene su izjednačenim odnosom raspoloženja pozitivne i negativne energije, s tim što se zapaža rast broja onih koji navode zabrinutost i strah.

2003. dolazi do rasta raspoloženja negativne energije i do rasta zabrinutosti i straha, da bi se u 2004. ponovo ujednačile tamna i svetla strana raspoloženja.

2005. dominaciju preuzimaju raspoloženja pozitivne energije u odnosu **56 odsto** prema **44 odsto**. Veru da će uskoro sve biti bolje iskazuje svaki treći građanin, a svaki četvrti strahuje.

2007. nalazimo još izrazitiju dominaciju raspoloženja pozitivne energije nad onima obojenim negativno (**65 prema 35 odsto**).

2010. nalazimo smanjenje primata raspoloženja pozitivne energije, ali su ona i dalje češća (**58 prema 42 odsto**).

2016. češća su raspoloženja pozitivne u odnosu na raspoloženja negativne energije, **54 prema 40 odsto**.